

L'amarg exili daurat de la Gènova del 36

Rubèn Doll-Petit ha refet la història dels catalans de dretes que van ser salvats per la Generalitat de Catalunya durant els primers mesos de la Guerra Civil i que, gràcies a les simpaties del Govern feixista italià per la gent d'ordre i benestant, van poder viatjar fins a Gènova. La majoria d'ells van trigar mesos, de vegades anys, a entrar a la zona franquista.

Gènova va ser el refugi principal dels catalans que van salvar-se dels assassinats sistemàtics contra empresaris, eclesiàstics i gent de dreta i de missa inclosos en el programa i l'esperit revolucionaris de la CNT-FAI i el POUM durant els primers mesos de la Guerra Civil. Rubèn Doll-Petit (Blanes, 1971), llicenciat en història, rescata la petita i gran història d'aquest exili amarg i daurat i dóna els noms de tots els refugiats que van sol·licitar el passaport per ingressar a la zona nacional.

La recerca, feta en els arxius oficials conservats a Itàlia i a Alcalá de Henares, i completada amb les converses mantingudes amb alguns d'aquests exiliats, s'ha convertit en el llibre *Els 'catalans de Gènova': història de l'èxode i l'adhesió d'una classe dirigent en temps de guerra*, editat per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

No va ser una fugida clandestina, com la dels que passaven els Pirineus a peu, sinó una operació legal i reglamentada entre la Prefectura de Policia de Barcelona i la Generalitat de Catalunya, amb l'ajut dels consolats i, principalment, del Govern italià.

L'operació va iniciar-se el 24 de juliol del 1936 quan el vaixell de bandera italiana Princepsa Maria salpava del port de Barcelona amb direcció a Gènova amb 1.052 fugitius, un terç dels quals eren italians i la resta alemanys i catalans.

Més vaixells italians, altres vaixells alemanys, però també ocasionalment anglesos i francesos, van portar a la Lligúria un gran nombre de catalans per-

seguits, tots ells portadors de l'indispensable visat de sortida expedit per la Generalitat de Catalunya. A més, algunes persones relacionades amb la Lliga Catalana que havien fugit a França, com Josep Pla i Carles Sentís, van traslladar-se també a Gènova perquè aquí hi havia una forta presència d'homes del partit, tant polítics com periodistes, i els era més fàcil rebre l'ajut econòmic de Francesc Cambó. El cap de la Lliga va muntar-hi una oficina per obtenir notícies de la situació política a Catalunya i de l'abast de la persecució i la destrucció que després difonien a la premsa des de l'oficina de París o bé eren utilitzats pel servei d'informació i espionatge del Servicio de Información de la Frontera del Norte de España (SIFNE), muntat per Bertran i Musitu, dirigent també de la Lliga, a Biarritz.

Era tan important aquesta presència d'homes de la Lliga que el prefecte Umberto Albini va triar el secretari polític de Cambó, Joaquim Maria de Nadal, precisament a causa de la seva qualitat de secretari de Cambó, per dirigir l'oficina encarregada de rebre i atendre els emigrats en nom del Govern italià. També tenia la missió de detectar possibles republicans camuflats.

L'expedient que elaborava aquesta anomenada Oficina de Información Espanola situada a l'estació marítima del port genovès es va convertir, en una primera etapa, en l'únic procediment per obtenir l'expedició del document reconegut pel Govern de Burgos.

El cònsol general d'Espanya a Gènova, José Muñoz Vargas, comte de Bulnes, figurava en un principi com a re-



Visita d'una delegació oficial franquista a Gènova. Desfilen a l'estació marítima del port el juliol del 1937. A la capital de la Ligúria hi havia la colònia de catalans refugiats més nombrosa, la majoria dels quals eren de dreta i de missa, salvats per la Generalitat de Catalunya, que els expedí un visat de sortida.

presentant de la diplomàcia republicana, i fins que no es va adherir al Govern de Burgos –va ser dels primers cònsols a fer-ho– no podia portar a terme una acció plenament satisfactòria per als interessos coincidents dels refugiats i del Govern de Benito Mussolini, simpatitzant amb la revolta militar feixista espanyola.

Més endavant, el control dels refugiats i l'expedició dels passaports per entrar a la zona nacional va passar a ser una tasca exclusiva del Consolat. Curiosament, en aquest moment apareixerà el sentiment de recel envers la colònia catalana, formada per refugiats que no semblen estar prou interessats a ingressar a la zona nacional i a adherir-se incondicionalment al nou règim, fins al punt que el cònsol va confeccionar una llista amb els noms i les adreces de vint-i-tres catalans refugiats a Itàlia que, segons els agents franquistes a Gènova, podien representar un seriós perill per als interessos del consolat franquista.

En la llista que l'historiador reporta, formada majoritàriament per homes de la Lliga, apareixen noms destacats de la

política i de l'Església, des de Cambó mateix, els periodistes Costa i Deu, Soler i Sentís, fins a Carles Cardó, qualificat, aquest darrer, de "perillósíssim". Sobre mossèn Cardó, en realitat estaven ben informats, perquè donava suport a l'actitud franquista de Vidal i Barraquer i l'any 1946 va publicar la famosa *Histoire spirituelle des Espagnols*, crítica del predomini castellà a Espanya i de l'alçament franquista.

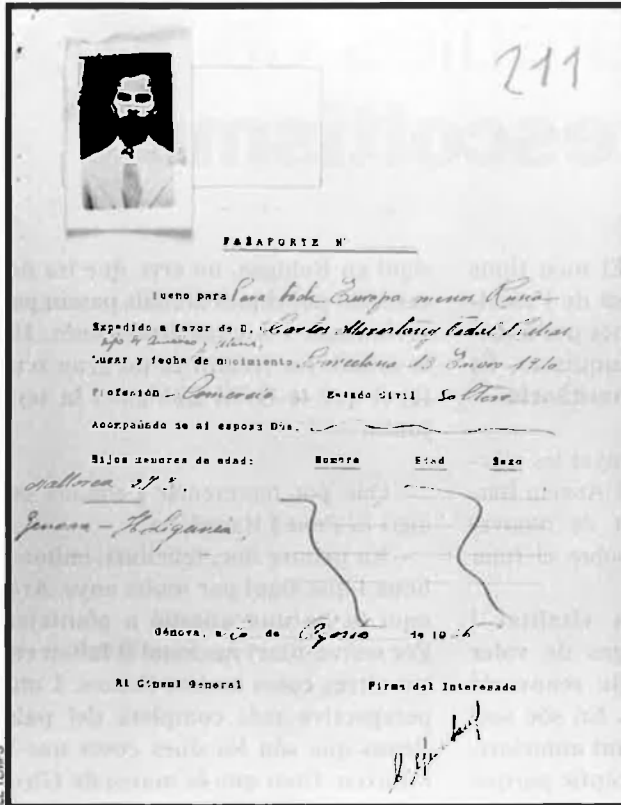
També apareixen els noms de Pere Rahola, Lluís Duran i Ventosa, Josep Valls Taberner, Josep Maria Trias de Bes, Raimon Abadal, i, com a sacerdots, a més de Cardó, mossèn Canut, de la diòcesi de la Seu d'Urgell; mossèn Miguel Melendres Rué, de Tarragona; el doctor Albert Bonet, de la diòcesi de Barcelona; i el doctor Llobera, canonge de Barcelona. L'únic polític que hi figura sense ser de la Lliga és Josep Dencàs, exconseller de Governació.

El recel era motivat per la falta de resposta a les crides al repatriament i del descontentament, a Itàlia mateix, en veure que encara hi havia joves espanyols expatriats que vivien absolutament aliens a la guerra, mentre que

molts joves italians lluitaven a Espanya, de forma voluntària o no. Qui més va patir aquestes crítiques van ser els homes de la Lliga.

A mesura que avançava la guerra i en veure que les seves propietats, les seves empreses, perillarien si no s'afanyaven a entrar a la zona nacional, la majoria de refugiats va demanar el passaport al Consolat o a l'Ambaixada d'Espanya a Roma. L'historiador dóna els noms de tots ells, amb la data que van presentar la sol·licitud, i no tots ho van fer el 1936, van esperar al 1937 i fins i tot al 1938. Hi trobem Josep Pla i les famílies Senillosa Cros, Godó Valls, Güell, Lacambra Estany, Trias de Bes i Vidal-Quadras.

Si bé la documentació expedida per la Generalitat va ser necessària per poder embarcar al port de Barcelona, un cop a la feixista Itàlia aquesta documentació no sempre gaudia de gaire bona premsa. Això ho va poder comprovar desgraciadament l'escriptor i professor de la Universitat de Barcelona Manuel de Montoliu, que a més va cometre la imprudència d'estripar i llençar la documentació republicana des del tren, al



El Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya expedia el visat de sortida del port de Barcelona per poder anar a l'estranger. Carles Maristany Vidal-Ribas, refugiat a Gènova, va sol·licitar el seu passaport a Itàlia per poder entrar a la zona nacional franquista.



poble fronterer de Ventimiglia, amb tanta mala fortuna que la policia italiana ho va veure. Els agents van recuperrar els papers estripats i posteriorment van reconstruir-los. En veure que es tractava d'una acreditació del Govern català, la policia li va retirar el passaport, sospitós de separatista i, per tant, d'espia republicà.

Montoliu va haver de demanar ajut a les autoritats franquistes conegudes i també a les seves amistats importants d'Itàlia, com el benedictí Anselm Maria Albareda, prefecte de la Biblioteca Vaticana, el qual va assegurar per carta al cònsol de Gènova que Montoliu era un "escriptor catòlic de Barcelona" amic seu que havia hagut de fugir d'Espanya, perseguit pels rojos.

"El 29 d'agost de 1936 –ens diu l'historiador– tan sols un mes i deu dies després de l'esclat de la guerra, havien desembarcat a Gènova 2.160 catalans procedents del port de Barcelona."

La majoria de catalans era gent vinculada al món burgès i empresarial, a la dreta i extrema dreta catalana. "Contra el que han dit alguns catalans franquistes –observa Doll-Petit–, la Generalitat

no va ajudar només els amics i coneguts. Eren, doncs, poc suspectes d'haver aconseguit el visat gràcies a la seva amistat amb els consellers de la Generalitat de Companys. Entre els que van obtenir el visat hi havia fins i tot gent que havia format part de la conspiració franquista." Així, els primers dies arribaren a Gènova amb visats signats per Josep M. Espanya, conseller de Governació; M. Josefa Bosch-Labrús, germana de l'alfonsí Pedro Bosch-Labrús; el monàrquic Emili Vidal-Ribas Güell; l'exalcalde de Barcelona, Ramon Coll i Rodés; el tradicionalista José María Amglés Civit; i l'exdiputat monàrquic Carles Maristany.

La humanitària tasca de Companys va ser reconeguda fins i tot pel militar rebel Gonzalo Queipo de Llano i des de Radio Sevilla, el dia 24 d'agost del 1936, va destacar que havia deixat sortir de Barcelona més de 5.000 homes de dreta "lo qual ha de aminorar sin duda la responsabilidad que pesa sobre él. ¡Dios se lo tenga en cuenta!". Potser Déu ho va tenir en compte, però no els militars que el van jutjar a Montjuïc.

No se sap el nombre exacte de visats

signats per la Generalitat, però deu ser una xifra similar a la de passaports expedits a Barcelona, exactament 9.300, expedits des de mitjan juliol del 1936 fins al començament de juny del 1937.

"La Generalitat no podia controlar l'ordre públic, i com que era incapaç de neutralitzar el procés revolucionari i els assassinats, va dedicar tots els esforços a salvar vides", diu l'historiador. La línia Barcelona-Gènova va ser tancada el 21 de novembre del 1936, quan el Govern italià va reconèixer Franco. En sis mesos, la van utilitzar, per fugir de Catalunya, de 12.000 a 15.000 persones.

Gènova va continuar sent el lloc principal d'acollida dels catalans. L'historiador detalla el cas d'un enginyer, Lluís Creus Vidal, que va fugir l'abril del 1937 de Barcelona i que, a Gènova, s'ofereix al comte de Bulnes a donar detalls i informacions de la zona republicana, de tipus polític i estratègic. En un informe explica on s'ha de bombardejar per deixar Barcelona a les fosques, després de criticar que els atacs fets fins llavors han estat desorientats.

Lluís Bonada